

KULCSÁR ATTILA

Az EBESZ Különleges Megfigyelő Missziója Ukrajnában (OSCE Special Monitoring Mission in Ukraine – SMMU) 2014–2022

Az Orosz Föderáció 2022. február 24-én hajnalban megtámadta Ukrajnát, ezzel megsértve Ukrajna függetlenségét és az ENSZ alapokmányát. A kialakult humanitárius válsághelyzet rendkívül nehéz helyzetbe hozta az ukrán népet és Európa befogadó államait. Február 27-ig több mint 80 000 menekült érkezett Magyarországra, és több mint 500 000 menekült hagyta el Ukrajnát Magyarország, Lengyelország, Románia és a Baltikum országai felé. Az Európai Unió, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság, valamint további európai országok megtiltották az Oroszországból érkező repülőgépek légtérhasználatát, amire válaszul Oroszország több mint 30 országgal szemben kezdte el alkalmazni a berepülési tilalmat az orosz légtérbe.

A misszió nemzetközi megfigyelőinek „ideiglenes” kivonása

A Donbász területén a tűzszünetsértések száma már a támadást megelőző napokban is markáns emelkedést mutatott. A tűzszünetsértések száma február 23-án Luhanszk területén 5 010, az azt megelőző napon 1 419 volt (1–2. sz. térképek).

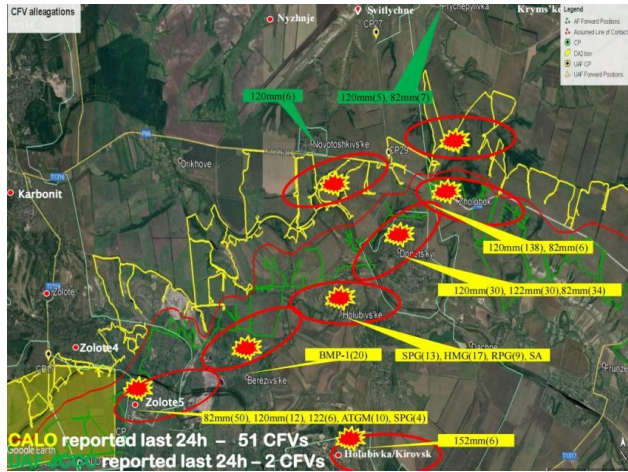
Február 24-én Helga Maria Schmid, az EBESZ főtitkára hivatalos értesítést küldött az EBESZ Különleges Megfigyelő Missziójának, hogy mivel az Orosz Föderáció támadást indított Ukrajna ellen, minden szinten folyamatos az egyeztetés a következő lépések, a nemzetközi megfigyelői állomány Ukrajna egész területéről történő ideiglenes kivonása (temporary evacuation) tekintetében.

A nemzetközi megfigyelők ideiglenes kivonása több időpontban, alapvetően két irányba történt. A dombászi demarkációs vonal (Contact Line) kormányzati erők által ellenőrzött (Government Controlled Area) oldalán dolgozó megfigyelőket február 27-ig ideiglenesen kivonták. Ők Moldova területén Kisinyovban, meghatározott, úgynevezett fogadó pontokra érkeztek.

A demarkációs vonal keleti, szakadár területein (Non-Government Controlled Area) dolgozó megfigyelőket ekkor már nem lehetett ebbe az irányba áttelepíteni a kialakult heves harcok miatt, így ideiglenes kivonásuk kizárólag az Orosz Föderáción keresztül volt lehetséges.

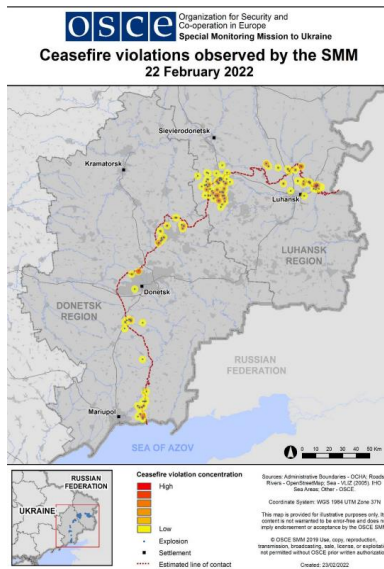
Február 25-én a Luhanszki Járőrközpont helyettes vezetője, a német Sabrina Schirmer utasította a Kagyívka Előretolt Járőrbázis (Kadiivka Forward Patrol Base) tagjait, hogy azonnal kezdjék meg a helyiségek kiürítését, a nyomtatott anyagok megsemmisítését, az objektum elhagyását és Luhanszkba utazásukat, ahová a teljes megfigyelői állományt összevonták.

Február 26-án a Luhanszki Járőrközpont (Luhansk Patrol Hub) vezetője utasította a megfigyelőket arra, hogy készüljenek fel az ideiglenes kivonásra Ukrajnából. A nemzetközi megfigyelő állomány kivonását a Don menti Rosztov (Ростов на Дону) irányába február 27-re tervezték, de két alkalommal is elhalasztották, így tényleges kivonásra csak március 1-jén került sor.

1. számú térkép

2022. február 23. Tűzszünetstértések alakulása Luhanszk területén. Forrás: EBESZ Különleges Megfigyelő Misszió

2. számú térkép

Tűzszünetsértések gyűjtőtérképe a 2022. február 22-i napi jelentésből¹

A misszió az előkészületek, a tervezés, az oroszországi EBESZ hivattal és az orosz hatóságokkal történt egyeztetéseket követően 2022. március 1-jén ideiglenesen kivonta a nemzetközi megfigyelőket a Donyecki és Luhanszki (1. és 2. sz. fotók) Népköztársaságok (szakadár államalakulatok) területeiről, és teljesen felfüggesztette megfigyelői tevékenységét.

Fontos kiemelni, hogy az EBESZ főtitkára, Helga Maria Schmid és a misszió vezetője, Yasar Halit Chevik ekkor még azt jelentette ki, hogy a misszió nemzetközi megfigyelői állományának kivonása ideiglenes, és mindent megtesznek annak érdekében, hogy a misszió mielőbb újra folytathassa munkáját Ukrajnában.

34. számú kép

2022. március 1. Az EBESZ Különleges Megfigyelő Misszió megfigyelőinek átkelése a Luhanszki szakadár államalakulatból Oroszországba, a Don menti Rosztov felé²

¹ Forrás: EBESZ Különleges Megfigyelő Misszió

² Forrás: EBESZ Különleges Megfigyelő Misszió

35. számú kép

2022. március 1. Az EBESZ Különleges Megfigyelő Misszió megfigyelői elhagyják a Donyecki szakadár államalakulatot Oroszország, a Don menti Rosztov felé³

A misszió átalakulása

Rosztovban az előzetesen egyeztetett hotelben a megfigyelők elfoglalták szobáikat, leadták személyi védőfelszereléseiket, és a misszió páncélautóit biztonságba helyezték. Megérkezésüket követően több mint 20 újságíró gyűlt össze a hotel bejárata előtt, ahol hangosan EBESZ ellenes mondatokat ismételtek, amelyekkel a misszió addigi tevékenységét becsmérelték (3. sz. fotó.). A harsogott szöveg tartalma alapvetően: az EBESZ vak, jelentéseik elfogultak, és a megfigyelők támogatják a nyugat-európai fasisztákat és nácikat.

³ Forrás: EBESZ Különleges Megfigyelő Misszió

36. számú kép
EBESZ ellenes demonstráció Rosztovban 2022. március 2-án⁴

Március 2-án 17.00 órakor a megfigyelők Rosztovból busszal utaztak tovább Szocsiba, ahonnan március 3-án Isztambulba repültek. Március 3–6. között minden megfigyelő hazatért Isztambulból, a misszió pedig hivatalosan bejelentette, hogy minden nemzetközi megfigyelő biztonságban van és elhagyta Ukrajnát. A misszió felsővezetése március 7-én hagyta el Kijevet.

⁴ Forrás: EBESZ Különleges Megfigyelő Misszió

A nemzetközi megfigyelői állomány kivonását követően kialakult helyzet

A misszió hivatalos mandátuma 2022. március 31-én lejárt. Az EBESZ soros elnökének, főtitkárának, a misszió vezetőjének és a részt vevő államok többségének politikai erőfeszítései ellenére nem sikerült egyhangú szavazást elérni az EBESZ Állandó Tanácsán belül a misszió éves mandátumának és költségvetésének meghosszabbítása tekintetében.

Az Orosz Föderáció március 31-én délután nem támogatta a misszió mandátumának és költségvetésének meghosszabbítását. A misszió ilyen körülmények között nem tudott tovább működni, legalábbis mandátum alapú, tehát megfigyelői tevékenységét nem tudta tovább folytatni Ukrajnában. Ekkor vált nyilvánvalóvá, hogy az említett „ideiglenes” kivonás valójában a teljes nemzetközi megfigyelői állomány végleges kivonását jelentette.

A kialakult helyzetre válaszul a misszió az EBESZ pénzügyi és működési szabályainak megfelelően diplomáciai területi műveletté (Diplomatic Field Operation) alakult át, és a helyi alkalmazottak képviselőjében továbbra is jelen maradt Ukrajnában. Ők adminisztratív (pénzügyi, személyügyi, biztonsági és karbantartási) feladatokat láttak el.

A török Yaszar Halit Cseviknek, a misszió főmegfigyelőjének (Chief Monitor) a megbízatása március 31-én lejárt, így a megalakult területi művelet vezetője a misszió volt helyettes főmegfigyelője, a német Antje Grawe lett. Költségvetés hiányában a pénzügyi szabályzat alapján alkalmazták az úgynevezett Előzetes Költségvetési Engedélyezést (Provisional Expenditure Authorization), amellyel a területi művelet a misszió utoljára engedélyezett költségvetésének 25%-a lehívását tette lehetővé, mellyel a misszió költségeinek kifizetése április 1. és június 30. között lehetővé vált. Ezt követően a költségvetés 1/12%-a havonta volt lehívható.

A nemzetközi megfigyelők és a helyi alkalmazottak továbbra is az EBESZ alkalmazásában (OSCE official) maradtak, és a szervezet folyama-

tosan biztosította a napidíjat részükre. Ezzel párhuzamosan a személyre kötött SIGNA nemzetközi egészségbiztosítás továbbra is érvényes maradt, és a misszió ebben az átmeneti időszakban fizetett különleges szabadságot (Special Leave With Pay) biztosított minden megfigyelő számára.

Az EBESZ a területi műveletté alakult misszió minden megfigyelője részére folyamatosan biztosította a korábban kiadott eszközöket (laptop, telefon, hozzáférési kódkulcs, token), valamint fenntartotta a szervezeti e-mail címeket, amelyeken keresztül lehetséges volt a folyamatos kapcsolattartás és a rendszeres videokonferenciákon történő részvétel.

Végezetül Antje Grawe, a területi művelet vezetője 2022. április 30-án bejelentette, hogy május 31-i hatállyal az EBESZ minden nemzetközi megfigyelő jogviszonyát megszünteti. A kialakult helyzetben a misszió mandátumának hiányában ez a végső döntés elkerülhetetlen volt.

Az Ukrajnában tartózkodó helyi alkalmazottak segítségével a területi művelet megkezdte a misszió bérleményeinek felmondását, az utolsó kifizetések rendezését és vagyoneszközeinek kivonását Ukrajnából. Az orosz fél későbbi nyilatkozatából megállapítható volt, hogy a szakadár államalakulatok területéről Oroszországon keresztül kivont nemzetközi megfigyelői állomány által Oroszországban hagyott felszereléseket, eszközöket és páncélautókat az orosz fél nem adta vissza az EBESZ-nek, hanem azokat az úgynevezett Különleges Műveletek (Special Operations) során felhasználja⁵.

⁵ Az EBESZ Állandó Tanácsának erőfeszítései ellenére sem sikerült az eltulajdonított eszközöket és páncélautókat visszaszerezni Oroszországtól.

Forrás: Ukrinform.net.

<https://www.ukrinform.net/rubric-ato/3655436-russia-steals-some-50-osce-suvs-ships-them-to-occupied-donbas-tsymboliuk.html>

Letöltés ideje: 2023.12.15.